

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Kişilik Özelliklerinin Bazı Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi

Ümit DENİZ¹, Oğuz Serdar KESİCİOĞLU²

ÖZ

Bu çalışma, okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin bazı değişkenlerle ilişkisini incelemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Türkiye’de beş üniversitede Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören, toplam 449 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma verileri, Bilgi Toplama Formu ve Eysenck Kişilik Anketi-Kısaltılmış Formu (EKA-GGK) ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, EKA-GGK’nin dört boyutu için ortalama puanlar elde edilmiştir. Elde edilen ortalama puanlar ile sınıf ve cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişkiye “t testi” ile anne ve baba öğrenim düzeyi ile puan ortalamaları arasındaki ilişkiye ise “tek yönlü varyans analizi (ANOVA)” ile bakılmıştır. Sınıf ve baba öğrenim düzeyi değişkenleri ile kişilik alt boyutları arasında ilişki saptanamamıştır. Cinsiyet değişkeni ile yalan alt boyutu ve anne öğrenim düzeyi ile dışa dönüklük alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Öğretmen, okul öncesi eğitimi, kişilik, nörotizm, psikotizm, dışa dönüklük.

A Study into the Relationship of Personal Characteristics of Preschool Pre-Service Teachers with Some Variables

ABSTRACT

The current study was carried out to investigate the relationship of personal characteristics of preschool pre-service teachers with some variables. The sample is 449 pre-service teachers attending to Faculty of Education, the Department of Preschool Teaching of five universities in Turkey. The data of the research was gathered through Data Collection Form and Eysenck Personality Questionnaire-Shortened Form (EPQ). In the analysis of the data, mean scores for four dimensions of EPQ were obtained. The relation between the mean scores obtained while the variables of class and gender was studied through t test and the relation between parents education level and score means was studied through “one way variance analysis (ANOVA). No relation was found between the class and parents education levels and personality sub-dimensions. A significant relation was found between the variables of gender and lying sub-dimensions, and between the mother education level and extraversion sub-dimension.

Keywords: Teacher, preschool education, personality, neurotism, psychotism, extraversion.

¹ Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, sea_edu2003@yahoo.com

² Arş. Gör. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, kesicioglu@gazi.edu.tr

GİRİŞ

Eğitim sisteminde, üzerinde konuşulan en önemli öğelerin öğrenci, eğitim programı ve öğretmen olduğu bilinmektedir. Öğrenci ögesi, sistemin hem girdisi hem çıktısı olarak; eğitim programı, öğretme ve öğrenme etkinliklerinin bütünü olarak; öğretmen ögesi ise sürecin ve çıktının kalite güvencesi olarak önem taşımaktadır (Kavcar, 2002; Gürkan, 2005). Öğretmen, almış olduğu eğitimin etkisi ile öğrencileri bilgi, beceri, tutum ve davranış açısından değiştirmek için uğraşan profesyonel bir çaba içindedir. Öğretmenlik mesleği, her ne kadar eğitim ile kazanılsa da, özveri gerektiren önemli bir meslektir. Özellikle okul öncesi eğitiminde çalışan öğretmenlerin, okul öncesi yıllar gelişimin en hızlı olduğu ve çevresel değişkenlerin etkisinin fazla olduğu önemli yıllar olması nedeniyle, daha da özverili olmaları gerektiği bilinmektedir (Gürkan, 2005). Bu durum, okul öncesi öğretmenin daha fazla özelliklere sahip olmasını, bu kritik dönemin sağlıklı bir şekilde atlatılmasını zorunlu kılmaktadır (Gürkan, 2005).

Öğretmenin, öğretmenlik bilgi ve becerisi yanında çevre ile ilişkileri ve kişisel özellikleri konusunda da yeterli olması istenmektedir (Çelikten ve Can, 2003). Başarılı ve herkes tarafından benimsenen öğretmenin, sabırlı, sevecen, hoşgörülü, kendine güvenen, tutarlı ve adil olma, dürüst, objektif olma, insanı, doğayı ve yaşamı sevme gibi birçok olumlu davranışlara sahip olduğu bilinmektedir (Aydın, 2004; Çelikten vd., 2005; Gürkan, 2005). Öğretmenin tüm bu özelliklerinin yanı sıra en etkili olan yanının kişilik özellikleri olduğu savunulmaktadır (Gürkan, 2005; Otacıoğlu, 2008).

Öğretmenin kişiliği sınıftaki en önemli değişkendir ve düşünsel tutumu, duygusal tepkileri, çeşitli alışkanlıklarının öğrenciler üzerinde etkili olabileceği ileri sürülmektedir (Gürkan, 2005; Otacıoğlu, 2008). Neşeli, mutlu, doyumlu, kendine güvenli öğretmen, öğrencileri motive ederek olumlu yönde etki bırakmaktadır (Başar, 2004). Kişilik bakımından zayıf bir öğretmen ise çocukları okuldan ve öğrenmeden soğutabilmekte, olumsuz bir model olabilmektedir (Gürkan, 2005). Ayrıca, stresli ve kaygılı öğretmenin dikkati, öğrencilerine karşı toleransı ve öğrencilerinin gelişimlerini destekleme düzeyi düşük olabilmektedir (Blase, 1986). Öğretmenin stresi arttıkça öğrencilerin de stres ve kaygı yaşama olasılıkları artmaktadır (Sinclair & Ryan, 1987).

Kişiliği, tutum, davranış, ilgi, gereksinimler, başarı, zekâ, yetenek gibi özellikler oluşturmaktadır. Başaran'a (1996) göre "kişilik, bireyin, çevresine uyumunu sağlayan, başkalarından ayrı bir kişi olduğunu belirleyen yerleşik tüm özelliklerinin bir bütünüdür." Kişilik, bireyin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesinde önemli faktörlerden biridir. Bireyin yaşamında bu denli önemli olan kişilik özellikleri, anne-baba tutumları (Arrindell vd. 2005, Karancı vd. 2007), özgüven, benlik saygısı, cinsiyet (Forrest vd. 2000; Shevlin vd. 2002) gibi birçok faktörden etkilenebilmektedir. Ailelerin sosyoekonomik durumu da kişilik üzerinde etkili olmaktadır. Üst sosyoekonomik düzeyde yetişen çocuklarda sosyal değişmeye yakınlık, iyimserlik, başarı güdüsü gibi özellikler

daha çok gözlenirken alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarında düşük benlik algısı ve karamsarlık gibi özellikler daha yoğun olarak görülebilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1973; Roberts & Bengtson, 1993).

Kişiliğin gelişiminde, aile dışındaki çevre de etkili olmaktadır. Kişiliğin oluşmasında bireyi çevreleyen toplum yapısı, değerler, inanç ve ahlak yapısı, okul ve öğretmen önemli rol oynamaktadır (Çelikten vd., 2005; Gürkan, 2005). Sözü edilen bu faktörlerin etkisi ile öğretmen adayı belli bir kişilik yapısı oluşturmuş olarak öğretmenlik mesleği için gereken eğitimi almaya başlamaktadır. Bu eğitimin etkisi ile de kişiliğinde olumlu değişikliklerin olması beklenmektedir.

Kişilik yapısı, bilim insanları tarafından incelenerek farklı kategoriler altında tarif edilmeye çalışılmıştır. Örneğin, kişilik üzerinde Eysenck'in çalışmaları öne çıkmaktadır. Eysenck'in ortaya attığı kişilik kategorilerinin belli duygu ve davranışlarla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Nörotizm'in; kaygı, korku, depresyon, düşük benlik saygısı, duygusal ve mantık dışı davranışlar göstermeye yönelik yatkınlık ile ilişkili olduğu vurgulanırken, dışa dönüklüğün; sosyal olmak, partilere gitmekten, şaka yapmaktan hoşlanmak, birçok arkadaşına sahip olmak, dürtüsellik, kontrolsüz duygular ve bazen güvenilir olmayan kişilik özellikleri göstermekle ilişkili olduğu savunulmaktadır. Son olarak psikotizm'in ise saldırganlık, mesafeli davranma, antisosyal davranışlar ve diğer insanlara karşı duyarsız davranma ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Eysenck & Eysenck, 1975).

Literatürde, öğretmenlerin psiko-sosyal yaşantılarının, psikolojik belirtilerinin araştırılması gerekliliğine değinilmektedir (Yazıcı, 2009). Bununla birlikte, okul öncesi dönemin insan yaşamındaki en kritik yıllar olması ve öğretmenin kişilik özelliklerinin sınıfta öğrenci gelişimi üzerinde etkili bir faktör olması nedenleriyle, bu çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin sınıf düzeyine, cinsiyete ve anne-baba öğrenim düzeyine göre değişip değişmediğinin araştırılması planlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma, okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin, sınıf düzeyi, cinsiyet ve anne-baba öğrenim düzeyi değişkenleriyle ilişkisini incelemek amacı ile yapılmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2002). Betimsel tarama modelinde, belli bir zaman kesiti içinde çok sayıda denek ve

objeden elde edilen verilerin analizi ile araştırma problemine veya problemlerine cevap aranır (Arseven, 2001).

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Türkiye’de bazı üniversitelerin Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dallarında eğitim görmekte olan öğretmen adayları oluşturmuştur. 2009-2010 eğitim öğretim yılında, Anadolu Üniversitesi (57), Atatürk Üniversitesi (177), Giresun Üniversitesi (50), Mersin Üniversitesi (90) ve Trakya Üniversitesi (75) okul öncesi eğitimi anabilim dalında öğrenim görmekte olan toplam 449 öğretmen adayı çalışmaya katılmışlardır. Örneklem belirlenmesinde “Kolay ulaşılabilir durum örnekleme” kullanılmıştır. Bu yöntemde, araştırmacı kendine ulaşılması yakın durumu seçer. Bu nedenle, araştırmacılar kendilerinin kolay ulaşabildiği üniversiteleri seçmişlerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Veri Toplama Araçları

Bilgi Toplama Formu

Öğretmen adayları ile ilgili bilgileri alabilmek için bilgi toplama formu kullanılmıştır. Bilgi toplama formunda, eğitim gördükleri üniversite, sınıf, yaş, cinsiyet, anne baba öğrenim düzeyi gibi bilgilere yer verilmiştir.

Gözden geçirilmiş Eysenck Kişilik Anketi-Kısaltılmış Formu (EKA-GGK)

Eysenck Kişilik Anketi (Eysenck & Eysenck, 1975), uzun olması ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesinde bazı sorunlara yol açması nedeni ile Gözden Geçirilmiş Eysenck Kişilik Anketi Kısa Formu (EKA-GGK48) oluşturulmuştur (Eysenck vd., 1985). EKA-GGK48 Formunu da, Francis ve arkadaşları (1992), uzun bulmuş ve 24 maddelik Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Eysenck Kişilik Anketi Formunu (EKA-GGK) oluşturmuşlardır.

Bu çalışmada, 24 maddelik EKA-GGK formu kullanılmıştır. Form, dışadönüklük, nörotizm, psikotizm ve yalan söyleme olmak üzere, dört alt boyuttan oluşmaktadır. Kişiliği; dışadönüklük, nörotizm ve psikotizm boyutlarında değerlendirmektedir. Yalan söyleme alt boyutu ile ise formun uygulanması esnasındaki yanlılığı engellemek ve geçerliliği ile ilgili kontrol amaçlanmaktadır. Her bir boyutta toplam 6 madde yer almakta ve her bir boyuttan alınabilecek en yüksek puan, altıdır. Formda, 3, 5, 7, 10, 15, 16, 17, 19, 20, 22. maddelerde ters puanlama yapılmaktadır.

EKA-GGK’nın 48 maddelik kısa formu ve EKA-GGK (24 maddelik), İngiltere, Kanada, Amerika ve Avustralya’daki üniversite öğrencilerine uygulanmış ve bu ülkelerde, iç tutarlık katsayısı; nörotizmde 0.70-0.77, dışa dönüklükte 0.74-0.84, yalan alt ölçeğinde 0.59-0.65, psikotizmde ise 0.33-0.52 arasında saptanmıştır. Eş zaman geçerliliği için yapılan testlerde dışadönüklük, nörotizm ve yalan alt ölçeklerinin korelasyonları 0.84-0.90 arasında, psikotizm alt ölçeğinin korelasyonları ise 0.44-0.52 arasında saptanmıştır (Francis vd., 1992).

Karancı vd. (2007), 24 maddelik EKA-GGK'nin, 756 üniversite öğrencisine uygulayarak, Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmışlardır. Ölçeğin iç tutarlığı için Kuder-Richardson 20 yöntemi kullanılmıştır. Kuder-Richardson alfa değerleri; dışa dönüklük, psikotizm ve yalan boyutları için sırasıyla .78, .65, .42 ve .64 olarak saptanmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği için Pearson Korelasyon katsayısı hesaplanmış ve nörotizm, dışa dönüklük, psikotizm ve yalan alt boyutlarında sırasıyla; 0.82, 0.84, 0.69, 0.69 ($p<.001$) olarak hesaplanmıştır. Karancı vd. (2007), ölçeğin yapı geçerliğinin de üniversite öğrencileri örnekleminde oldukça iyi olduğunu belirtmişlerdir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Her ölçeğin kendi içinde yapı geçerliliği kendi içinde faktör analizi ile tespit edileceği için bu ölçeklerden elde edilen verilerin analizinde, boyutlar dikkate alınarak her boyutta o boyutu oluşturan maddeler için o maddelerin ortalaması alınarak genel ortalama puanları elde edilmiştir. Ölçeğin her alt boyutu için elde edilen ortalama puanlar ile istatistiksel karşılaştırmalar (t testi ve ANOVA) yapılmıştır. Ölçeğin boyutlarından elde edilen ortalama puanların sınıf ve cinsiyet değişkenine göre istatistiksel farkın anlamlılığını test etmek için "t testi" kullanılmıştır. İlişkiz iki ya da daha fazla alt kategorisi olan değişkenlerde (öğrenim düzeyi) gruplar arası farkın anlamlılığını test etmek için ise "tek yönlü varyans analizi (ANOVA)" kullanılmıştır. ANOVA sonucunda anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için de "Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi" yapılmıştır. Gruplar arasındaki farkların yorumlanmasında analiz sonuçlarına bağlı olarak aritmetik ortalama ve anlamlılık değerleri dikkate alınmıştır (Büyüköztürk, 2006).

BULGULAR

Okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin, sınıf düzeyi, cinsiyet ve anne-baba öğrenim düzeyi değişkenleriyle ilişkisini incelemek amacı ile yapılan bu çalışmanın bulguları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Eysenck Kişilik Anketi Puan Ortalamalarının Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Faktörler	Sınıf	n	\bar{x}	S	Sd	t	P
Psikotizm	3. sınıf	175	2.90	.95	447	.22	.82
	4. sınıf	274	2.92	.81			
Dışa dönüklük	3. sınıf	175	3.11	1.2	447	.21	.83
	4. sınıf	274	3.14	1.1			
Nörotizm	3. sınıf	175	3.07	1.7	447	.88	.93
	4. sınıf	274	3.08	1.8			

Yalan	3. sınıf	175	2.58	1.5	447	.42	.67
	4. sınıf	274	2.52	1.4			

Tablo 1'de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının kişilik alt boyutlarından aldıkları puanları ile öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanamamıştır ($t_{(447)}$, $p>0.05$). Öğretmen adayları üç (3.11) ve dördüncü (3.14) sınıflar birbirine yakın olmak üzere en yüksek puanı dışa dönüklük kişilik boyutundan almışlardır. Öğretmen adaylarının dışa dönüklük puan ortalamalarını nörotizm izlemektedir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Eysenck Kişilik Anketi Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Faktörler	Cinsiyet	<i>n</i>	\bar{x}	<i>S</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Psikotizm	Erkek	60	3.07	1.14	447	1.5	.13
	Kız	389	2.88	.82			
Dışa dönüklük	Erkek	60	3.17	1.2	447	.26	.79
	Kız	389	3.12	1.1			
Nörotizm	Erkek	60	2.83	1.8	447	1.1	.25
	Kız	389	3.12	1.7			
Yalan	Erkek	60	3.22	1.5	447	3.8	.00*
	Kız	389	2.44	1.4			

*: $p<0.05$

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen adaylarının, kişilik ölçeğinin psikotizm, dışa dönüklük ve nörotizm alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı ($t_{(447)}$, $p>0.05$), yalan alt boyutunda ise anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t_{(447)}$, $p<0.05$). Başka bir ifade ile erkek öğrencilerin yalan puanlarının (3.22), kız öğrencilere (2.44) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Dışa dönüklük puan ortalamaları kız ve erkek öğrencilerde benzer olmasına karşın, psikotizm puanları erkeklerde, nörotizm puanları ise kız öğrencilerde daha yüksek olarak saptanmıştır.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Eysenck Kişilik Anketi Puan Ortalamalarının Anne Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımı

Faktörler	Öğrenim Düzeyi	<i>n</i>	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>P</i>
Psikotizm	İlköğretim	57	2.82	Gr. Arası	.96	2	.48	.40	.53
	Lise	80	2.85	Gr. İçi	342.28	446	.76		
	Üniversite	312	2.94	Toplam	343.25	448			

Dışa dönüklük	İlköğretim	57	3.05	Gr. Arası	1.93	2	4.46	.62	.04*
	Lise	80	3.19	Gr. İçi	341.32	446	1.40		
	Üniversite	312	3.47	Toplam	343.25	448			
Nörotizm	İlköğretim	57	2.91	Gr. Arası	28.54	2	.90	2.21	.75
	Lise	80	3.09	Gr. İçi	1427.72	446	3.26		
	Üniversite	312	3.11	Toplam	1456.27	448			
Yalan	İlköğretim	57	2.36	Gr. Arası	6.12	2	2.19	.69	.37
	Lise	80	2.46	Gr. İçi	981.189	446	2.20		
	Üniversite	312	2.61	Toplam	987.314	448			

*: p<0.05

Tablo 3’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının annelerinin öğrenim düzeyleri ile kişilik ölçeğinin psikotizm, nörotizm ve yalan alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (p>0.05). Ancak, öğretmen adaylarının annelerinin öğrenim düzeyleri ile kişilik ölçeğinin dışa dönüklük alt boyutu arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. İkili gruplar arasındaki farklar incelendiğinde farkın üniversite mezunu anneler ile ilköğretim mezunu anneler arasında olduğu ve farkın üniversite mezunu anneler lehine olduğu saptanmıştır. Üniversite mezunu annelerin dışa dönüklük puanı 3.47, ilköğretim mezunu annelerin puanı ise 3.05 olarak belirlenmiştir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Eysenck Kişilik Anketi Puan Ortalamalarının Baba Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımı

Faktörler	Öğrenim Düzeyi	n	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Psikotizm	İlköğretim	225	2.84	Gr. Arası	.85	2	.42	.55	.57
	Lise	99	2.92	Gr. İçi	342.40	446	.76		
	Üniversite	125	2.94	Toplam	343.25	448			
Dışa dönüklük	İlköğretim	225	3.06	Gr. Arası	2.55	2	1.27	.90	.40
	Lise	99	3.14	Gr. İçi	631.94	446	1.41		
	Üniversite	125	3.24	Toplam	634.50	448			
Nörotizm	İlköğretim	225	2.94	Gr. Arası	4.63	2	2.31	.71	.49
	Lise	99	3.09	Gr. İçi	1451.63	446	3.25		
	Üniversite	125	3.22	Toplam	1456.27	448			
Yalan	İlköğretim	225	2.51	Gr. Arası	1.86	2	.93	.42	.65
	Lise	99	2.51	Gr. İçi	985.45	446	2.21		
	Üniversite	125	2.67	Toplam	987.31	448			

Tablo 4’de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının babalarının öğrenim düzeyleri ile kişilik ölçeğinin psikotizm, dışadönüklük, nörotizm ve yalan alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir (p>0.05).

TARTIŞMA

Okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin, sınıf düzeyi, cinsiyet ve anne-baba öğrenim düzeyi değişkenleriyle ilişkisini incelemek amacı ile dört yüz kırk dokuz öğretmen adayı ile yapılan bu çalışmada, kişilik puan ortalamaları ile öğrenim görülen sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak ilişki belirlenmemiştir. Bu sonuç, öğretmen adaylarının kişilikleri üzerinde sınıf düzeyinin etkili olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, sınıf değişkeni genellikle yaş ile de ilgili olabilecek bir değişkendir ve üniversiteye başlanılan yıl ile bitirilen yıllar arasında yaş ve deneyimlerin artmasına bağlı olarak değişim ortaya çıkabilir.

Ancak, değişimin etkisini eş zamanlı olarak gözlemek mümkün olmayabilir. Bununla birlikte, hem üçüncü hem de dördüncü sınıfta öğretmen adaylarının en yüksek puanı dışa dönüklükten daha sonra da nörotizmden almış olmaları dikkat çekicidir. Bu sonuç, çalışmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının çoğunun, insanlarla iletişimi seven, girişken ve yalnız olmaktansa insanlarla olmayı tercih eden kişiler olduklarını gösterebilir. Ancak, kaygı, korku, depresyon, düşük benlik saygısı, duygusal ve mantık dışı davranışlar göstermeye yatkınlık ile ilişkili olan nörotizm (Eysenck & Eysenck, 1975) puanlarının yüksek olması da, öğretmen adaylarının öğretmenliğe başladıktan sonra oldukça yüksek düzeyde özveri gerektiren okul öncesi eğitiminde tükenmişlik yaşama risklerinin yüksek olabileceği şeklinde de yorumlanabilir. Öğretmenlerin, kaygı, korku, düşük benlik saygısı, duygusal ve mantık dışı davranışlar göstermeye yatkın olmaları eğitim verdikleri çocukları da olumsuz olarak etkileyebilir (Blase, 1986; Sinclair & Ryan, 1987). Bu nedenle, öğretmen adaylarının bu özelliklerini olumlu şekilde değiştirebilecekleri bir eğitimin gerekliliği düşünülebilir.

Öğretmen adaylarının psikotizm, dışa dönüklük ve nörotizm kişilik puanları ile cinsiyetleri arasında bir ilişkinin saptanamaması, bu alt boyutlarda cinsiyetin etkili olmadığını göstermektedir. Bu sonuçlar, Karancı vd. (2007), Türkiye’de üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir. Psikotizm alt boyutunda erkek adayların, nörotizmde ise kız adayların daha yüksek puan ortalamalarına sahip olmaları ise bazı araştırma sonuçlarını (Eysenck & Haapasalo, 1989; Hanin vd., 1991; Francis, 1993; Maltby & Talley, 1998; Forrest vd., 2000; Shevlin vd., 2002) destekler türdedir. Shevlin vd. (2001), cinsiyet ve dışa dönüklük arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişki olduğunu ve erkeklerin dışa dönüklük puanında kızlara göre oldukça yüksek olduklarını belirtmişlerdir. Öte yandan, dışa dönüklük ve psikotizmin erkek cinsiyet rolleri, nörotizmin ise kadın cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğunu saptamışlardır.

Öğretmen adaylarının yalan kişilik puanları ile cinsiyet arasında ise istatistiksel olarak farkın anlamlı olması cinsiyetin yalan kişilik alt boyutunda etkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada yalan alt ölçeğinde erkekler kızlara göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip iken bazı çalışmalarda da kızların erkeklere göre daha yüksek ortalamaya sahip olduklarının saptanması (Eysenck & Haapasalo, 1989; Hanin vd., 1991; Forrest vd., 2000; Shevlin vd., 2002; Karancı vd., 2007) ve bazı çalışmalarda da farkın olmadığını belirtilmesi (Maltby & Talley, 1998), çalışma yapılan topluma ya da gruba göre bu alt boyutta farklılıkların olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, EKA_GGK’daki yalan alt boyutu, anketteki maddelere ne kadar dürüst cevap verildiğini belirlemek amacı ile oluşturulmuştur. Aynı zamanda bu alt boyut, daha çok toplumca yanlış olduğu varsayılan ancak zaman zaman herkesin sergileyebileceği davranışlara yer vermektedir ve bu nedenle sosyal istenirlik konusundaki duyarlılığı da yansıtabilmektedir (Karancı vd., 2007). Karancı vd. (2007), bu çalışma grubuna benzeyen bir grup üzerinde yaptıkları çalışmada

kızların yalan alt ölçeğinde erkeklere göre daha yüksek puana sahip olduklarını saptamaları, birçok çalışma sonucunu destekler nitelikte olmasına rağmen, bu çalışmada erkeklerin daha yüksek puana sahip olmaları dikkat çekmektedir. Oysaki erkeklerin diğer alt boyutlarda aldıkları puanlar bu konuda yapılmış çalışma sonuçları ile paralel niteliktedir. Bu sonuç, günümüzde, sosyal istenirlik konusundaki duyarlılığın ve cinsiyet rollerinin giderek değişiyor olabileceğini akla getirmektedir.

Öğretmen adaylarının anne öğrenim düzeyi, psikotizm, nörotizm ve yalan kişilik alt boyutları üzerinde etkili değil iken dışa dönüklük üzerinde etkilidir. Baba öğrenim düzeyi ile kişilik alt boyutları arasında bir ilişkinin saptanamaması ise baba öğrenim düzeyinin kişilik puanları üzerinde etkili olmadığını göstermektedir. Anne öğrenim düzeyi arttıkça, dışa dönüklük puanının artması, ailelerin sosyal durumunun kişiliğin dışa dönüklük alt boyutunda etkili olabileceğini akla getirmektedir. Literatürde anne-baba öğrenim düzeyi değişkenleri ile kişilik alt boyutları arasında ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak Kağıtçıbaşı (1973), Roberts & Bengtson (1993), üst sosyoekonomik düzey ailelerde yetişen çocukların sosyal değişmeye daha çok yatkın, iyimser olduklarını, alt sosyoekonomik düzeydeki çocukların ise karamsarlık, düşük benlik algısı gibi özellikleri daha yoğun taşıdıklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin, sınıf düzeyi, cinsiyet ve anne-baba öğrenim düzeyi değişkenleriyle ilişkisini incelemek amacı ile yapılan bu çalışmada, cinsiyet değişkenine göre Eysenck Kişilik Anketi yalan alt boyutu, anne öğrenim düzeyi değişkenine göre ise dışa dönüklük alt boyutu arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Cinsiyet ve anne öğrenim düzeyi değişkenleri ile diğer kişilik alt boyutları ve sınıf, baba öğrenim düzeyi ile kişilik ölçeğinin tüm alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Genel olarak, öğretmen adayları en yüksek puanı dışa dönüklük alt ölçeğinden almışlardır. Bunu sırası ile nörotizm, psikotizm ve yalan alt ölçeği izlemektedir. Kızlar nörotizm, erkekler de psikotizm alt boyutunda daha yüksek puan almışlardır. Yalan alt boyutunda erkekler daha yüksek puana sahiptirler.

Bu sonuçlar doğrultusunda; öğretmen adaylarının kendilerini ve eğitim verdikleri çocukları etkileyebilecek olan kaygı, düşük benlik saygısı, depresyon gibi nörotizm özellikleri ve saldırganlık, antisosyal davranma ve diğer insanlara karşı duyarsız davranma gibi psikotizme ait özellikler ile baş edebilecekleri eğitim ve rehberlik hizmetlerine daha yoğun olarak yer verilmesi önerilebilir. Ayrıca, erkek adayların, bu konuda yapılmış diğer çalışma bulgularının aksine, yalan alt boyutunda yüksek puan almalarının nedenlerinin araştırılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Arrindell WA., Akkerman, A., Bages, N., Feldman, L., Caballo, V.E., Oei, T.P.S. ve ark. (2005). The short- EMBU in Australia, Spain and Venezuela. *Europe J Psychol Assess.* 2, 56-66.
- Arseven, A. D. (2001). *Alan araştırma yöntemi*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Aydın, A. (2004). *Sınıf yönetimi* (5. Basım). Ankara: Tekeğaç Eylül yayınları.
- Başar, H. (2004). *Sınıf yönetimi* (11. Basım). Ankara: Anı yayıncılık.
- Başaran, İE. (1996). *Eğitime giriş* (4. Basım). Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Blase, JJ. (1986). A qualitative analysis of sources of teacher stres: concequences for performance. *American Educational Research journal.* 23, 13-40.
- Büyüköztürk, ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (6. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çelikten, M., Şanal, M., Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 19 (2), 207-237.
- Çelikten, M. ve Can, N. (2003). Yönetici, öğretmen ve veli gözüyle ideal öğretmen. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 15, 253-267.
- Eysenck, S. G. B., Haapasalo, J. (1989). Cross-cultural comparisons of personality: Finland and England. *Personality and Individual Difference.* 10 (1), 121-125.
- Eysenck, H. J., Eysenck, SB. (1975). *Manual of the Eysenck personality questionnaire (adult and junior)*. London: Hodder & Stoughton.
- Eysenck SBG, Eysenck HJ, Barrett P (1985) A revised version of the psychoticism scale. *Personality and Individual Difference.* 6 (1), 21–29
- Francis L. J. (1993) The dual nature of the Eysenckian neuroticism scales: a question of sex differences. *Personality and Individual Difference.* 15 (1), 43–59.
- Francis, L. L., Brown, L. B., Philipchalk, R. (1992). The development of an abbreviated form of the revised Eysenck Personality Questionnaire (EPQR-A): its use among students in England, Canada, the U. S. A. And Australia. *Personality and Individual Difference.* 13 (4), 443-449.
- Forrest, S., Lewis CA., Shevlin, M. (2000). Examining the factor structure and gender bias of the Eysenck personality Questionnaire Revised-Abbreviated. *Personality and Individual Difference.* 29 (3), 579-588.
- Gürkan, T. (2005). *Öğretmen nitelikleri görev ve sorumlulukları. Okul öncesi eğitimde güncel konular* (Yay. Haz. A. Oktay, Ö. Polat Unutkan). İstanbul: Morpa.
- Hanin, Y., Eysenck, S. B. G., Eysenck, H. J., Barrett, P. (1991). A cross-cultural study of personality: Russia and England. *Personality and Individual Difference.* 12 (3), 265-271.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). *Gençlerin tutumları kültürlerarası bir karşılaştırma*. Ankara: ODTÜ.
- Karancı, N., Dirik, G., Yorulmaz, O. (2007). Eysenck kişilik anketi-gözden geçirilmiş kısaltılmış formunun (EKA-GGK) Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi.* 18 (3), 1-8.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet döneminde dal öğretmeni yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 35 (1-2), 1-14.
- Maltby, J., Talley, M. (1998). The psychometric properties of an abbreviated form of the Revised Junior Eysenck Personality Questionnaire (JEPQR-A) among 12-25-year-old U. S. young persons. *Personality and Individual Difference.* 24 (6), 891-893.
- Otacıoğlu, SG. (2008). Müzik öğretmenlerinin sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleri ile depresyon düzeyleri üzerine ilişkisel bir araştırma. *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 9 (1), 35-50.

- Roberts Robert, EL., Bengtson, VL. (1993). Relationship with parents, self-esteem and psychological well-being in young adulthood. *Social Psychology Quarterly*. 56 (4), 263-275.
- Shevlin, M., Bailey, F., Adamson, G. (2002). Examining the factor structure and sources of differential functioning of the Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated. *Personality and Individual Difference*, 32, 479-487.
- Sinclair, KE., Ryan, G. (1987). Teacher anxiety, teacher effectiveness, and student anxiety. *Teacher and Teacher Education*. 3, 249-253.
- Üre, Ö ve Sünbül, A. M., Bozgeyikli, H. (2000). Öğretmen adayı öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde farkındalık düzeyleri. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Özel Sayı, 143-149.
- Yazıcı, H. (2009). Öğretmenlik mesleği, motivasyon kaynakları ve temel tutumlar: kuramsal bir bakış. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17 (1), 33-46.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

SUMMARY

It is obvious that the mostly discussed components in education system are student, educational program and teacher. Depending on the education he took, teacher is in a professional effort to change students in terms of their knowledge, skill, attitude and behavior. Even though attained through education, teaching profession is an important profession that requires self-sacrifice. It is known that preschool teachers in particular should have more sacrifice due to the fact that preschool period is the time when development is the fastest and there are much more effect of environmental variables on children.

It is suggested that the personality of teacher is the most significant variable in the class and that his intellectual attitude, emotional responses and various habits will be effective on students. A joyful, happy, satisfied and self-esteemed teacher is able to motivate students and affect in a positive way. A teacher weak in personality could estrange children to school and learning and become a negative example. In addition, the attention of a teacher with stress and anxiety, his tolerance towards his students and the level of supporting his students could be low. As the stress of teacher increases, so do the possibility that students are likely to experience stress and anxiety.

In the literature, it is suggested that psycho social lives and psychological indications of teachers should be investigated. Moreover, due to the fact that preschool period is the most critical years in human life and personality characteristics of a teacher has an impact on the student development in the class, it was aimed in the current study to investigate whether personality characteristics of pre-service preschool teachers change depending on class level, gender and parents' education level.

The sample is 449 pre-service teachers attending to Faculty of Education, Department of Preschool Teaching of five universities in Turkey. The data of the study were collected through Data Collection Form and Eysenck Personality Questionnaire – Short - Form (EPQ – SF). In the evaluation of the data mean scores for four dimensions of EPQ – SF were obtained. The relation between the mean scores obtained and the variables of class and gender was examined through t test and the relation between the parents' education level and mean scores were examined through “one way variance analysis” (ANOVA).

Depending on the variable of gender, a relation was found between Eysenck Personality Questionnaire lying sub-dimension and depending on the variable of parents' education level a relation was found between extroversion subscale. No significant relation was found between the variables of gender and mother education level and other personality subscales, and between class, father education level and all subscales of personality scale. In general, pre-service teachers got the highest score in the subscale of extroversion. Neurotism, psychotism and lying subscales followed it. Girls got higher scores in the

subscale of neurotism while boys got the highest in psychotism. As for lying subscale, boys got higher.

It is striking that pre-service teachers got the highest score in neurotism after extroversion. This result might show that most of the pre-service preschool teachers included in study are the ones who like to communicate with people, being outgoing and preferring to be with people rather than being alone. However, the fact that the scores of neurotism related to anxiety, fear, depression, low self-esteem, tendency to showing emotional and illogical behaviors could be attributed to the fact that the exhaustion living risks in preschool education that requires a high level of sacrifice for pre-service preschool education after starting teaching.

The fact that there is a statistically significant difference between lying personality scores of pre-service teachers and gender shows that gender is effective on lying personality subscale. In the current study, determining the fact that while boys had a higher mean scores compared to girls in lying subscale, girls had a higher mean scores in some other studies than boys and that no difference was found in some studies reminds us that there might be differences in this subscale depending on the community or group on which the study is carried out.

In a study that is similar to the current working group carried out by Karancı et al. (2007), it is striking that although the determination of the fact that girls had a higher score compared to boys in lying subscale supports the findings of many studies, boys had a higher score in the current study. However, the scores the boys got in other subscales are parallel with the results of the study carried out in this field. This result reminds us that the roles of sensibility in social desirability and gender are getting changed today. The fact that as the education level of mother increases, extroversion scores increase shows that social status of families might have an impact on the extroversion subscale of personality.